

Зборник на апстракти

од студентски истражувачки проекти

*“Корона вирусот —
тест за дигиталното општество”*

**Center for Innovation and Development
INOS Prilep**

BOOK of ABSTRACTS

Research Projects of Graduate, Postgraduate and Doctoral
Students

Covid 19 Virus – A Test for Digital society

December, 2021

Издавач:

Здружение Центар за иновации и развој Инос Прилеп

Зборник на апстракти од студентски истражувачки
проекти

“Корона вирусот – тест за дигиталното општество”

Уредници:

Марија Мидовска Петкоска

Наташа Трајкова Најдовска

Лектор:

Лилјана Јовановска

Место на издавање:

Прилеп

Година на изданието:

2021

Содржината на оваа публикација е единствена одговорност на авторите на истражувачките проекти и на ниту еден начин не може да се смета дека ги одразува гледиштата на Цивика мобилитас, Швајцарската агенција за развој и соработка (SDC) или организациите што ја спроведуваат.

The contents of this publication are the sole responsibility of the authors of the research projects and can in no way be taken to reflect the views of Civica Mobilitas, Swiss Agency for Development and Cooperation (SDC) or implementing organizations.

Përmbajtja e këtij publikimi është përgjegjësi e vetme e autorët e projekteve kërkimore dhe në asnjë mënyrë s'mund të konsiderohet se i shpreh pikëpamjet e Civica Mobilitas, Agjencisë Zvicerane për Zhvillim dhe Bashkëpunim (SDC) apo organizatave që e realizojnë.

СОДРЖИНА

Никола Николовски / Nikola Nikolovski <i>Влијанието на пандемијата врз економијата и дигитализацијата</i> <i>The impact of pandemic on economy and digitalization</i> <i>Ndikimi i pandemisë në ekonomi dhe dixhitalizim</i>	14
Божанка Ристова / Bozanka Ristova <i>Примена на маркетинг активности во услови на Ковид пандемија</i> <i>Application of marketing activities in condidtion of Covid</i> <i>19</i> <i>Aplikimi i aktiviteteteve të marketingut në kushtet e pandemisë Covid</i>	18
Моника Арсова / Monika Arsova <i>Дигитален маркетинг- главна алка во градењето “пост-ковид” дигитално општество</i> <i>Digital marketing – main tool in building post-covid digital society</i> <i>Marketingu dixhital - lidhja kryesore në ndërtimin e një shoqërie dixhitale "post-coid".</i>	22
Климентина Соколоска / Klimentina Sokoloska <i>Влијанието на дигитализацијата врз ликовното образование во период на пандемија</i> <i>The impact of digitalization on art education in pandemic</i> <i>Ndikimi i dixhitalizimit në edukimin artistik në një periudhë pandemie</i>	25
Мими Гаврилоска / Mimi Gavriloska <i>Животот на младите интелектуалци во пандемијата со коронавирусот - студија на случај: Western Balkans Alumni Association (WBAA)</i> <i>Life of young intellectuals in pandemic of Covid 19 virus – case study: Western Balkans Alumni Association (WBAA)</i> <i>Jetët e intelektualëve të rinj në pandeminë e koronavirusit -</i>	29

<i>një rast studimi: Shoqata e Alumnive të Ballkanit Perëndimor (WBAA)</i>	
Ристе Костовски / Riste Kostovski <i>Корона кризата и дигитализацијата во стопанството на Република Северна Македонија</i> <i>Covid 19 crises and digitalization in the economy in Republic North Macedonia</i> <i>Kriza e koronës dhe dixhitalizimi në ekonominë e Republikës së Maqedonisë së Veriut</i>	32
Емилија Велкакова / Emilija Velkakova <i>Онлајн наставата и Ковид пандемијата – проблеми, предизвици и можности за студентите</i> <i>Online teaching and Covid pandemic – problems, challenges and oportunites for the students</i> <i>Mësimdhënia online dhe pandemia Covid - probleme, sfida dhe mundësi për studentët</i>	34
Сибела Мамудоска / Sibela Mamudoska <i>Дигитална писменост на Ромите во РСМ во време на пандемија</i> <i>Digital literacy of Roma in North Macedonia during a pandemic</i> <i>Shkrim-leximi dixhital i romëve në RSM gjatë një pandemie</i>	38
Теодора Димеска / Teodora Dimeska <i>Задоволство на граѓаните од дигитализацијата во државната администрација во време на Ковид 19</i> <i>Citizens' satisfaction with the digitalization in the state administration in the time of Covid 19</i> <i>Kënaqësia e qytetarëve nga dixhitalizimi në administratën shtetërore në kohën e Covid 19</i>	41
Елена Колтоска / Elena Koltoska <i>Корона кризата и влијанието врз работењето на малите бизниси</i> <i>Covid 19 crisis and its impact on small business</i> <i>Kriza e koronës dhe ndikimi në funksionimin e bizneseve të vogla</i>	44

Теодора Христовска / Teodora Hristovska <i>Корона кризата, сиромаштијата и дигитализацијата како можно решение</i> <i>Covid crisis, poverty and digitalization as possible solution</i> <i>Kriza e koronës, varfëria dhe dixhitalizimi si një zgjidhje e mundshme</i>	48
Марија Михајловска / Marija Mihajlovska <i>Младите и дигитализацијата за време на Ковид 19</i> <i>Young people and digitalization in time of Covid 19</i> <i>Rinia dhe dixhitalizimi gjatë Covid 19</i>	51

Предговор

Во услови на пандемијата од вирусот Covid 19, се нагласи потребата најголем дел од активностите да бидат реализирани по електронски пат со користење на дигиталните решенија. Како резултат на тоа се смени целокупната реалност во земјите и се појавија голем број прашања како на пример: колку ние, но и останатите земји сме спремни за дигитално општество, кои се предности и слабостите од истото, со какви пречки се соочуваме во ова дигитално општество, кои сектори во Република Северна Македонија бележат успех во дигиталниот свет, а кои се соочуваат со проблеми, како дигитализацијата влијае врз невработеноста во тие сектори, колку има дигитализацијата по факултетите, колку се дигитализирани библиотеките и слично. Овие проблеми отвараја простор за многу истражувања, кои би биле основа за креирање на политики, базирани на факти и анализи. Исто така тие даваат можност да се превземаат чекори во насока на зголемување на нивото на дигитализација во нашата земја.

Со цел да се истражат овие, но и други прашања поврзани со дигиталното општество Центарот за иновации и развој Инос Прилеп во рамките на проектот “Истражувај на тема: Корона вирусост – тест за дигиталното општество” ги повика студентите од трите циклуси на студии активно да се вклучат во истражувачката работа преку изработка на истражувачки проекти од оваа област и да дадат свој допринос на истражување на новата реалност.

Општата цел на проектот беше подигнување на нивото за истражувачки активности кај младите (студентите) и нивно вклучување во истражувачката работа. Понатаму во проектот како цели се поставија:

зголемување на свесноста за значењето на истражувачки активности во решавањето на проблеми во динамично опкружување; поголемо вклучување на студентите во истражувачките работа, во услови на online настава; зголемување на свеста кај студентите за користење на дигиталните технологии во секојдневните студентски активности, кои подразбираат повеќе учење, а помалку комуникација на социјалните мрежи; добивање информации преку научно истражување за моменталната состојба во однос на примената на дигиталните технологии, особено за време на пандемијата од Ковид 19.

Во повикот за истражувачки прокети се приклучија студенти од 4 универзитети / 7 факултети во Северна Македонија. Во овој Зборник на апсракти се објавени апстрактите од истражувачките проекти на студентите кои добија позитивна рецензија од страна на двајца резензенти.

Изразуваме огромна благодарност до **Цивика мобилитас** што го поддржа овој проект и ја овозможи неговата реализација.

Preface

Covid 19 virus pandemic heightened the need for change in many aspects of living. One, very visible was the need much of the work to be done electronically using digital add-ons. As a result, the reality has changed completely, imposing a number of unsolved research questions such as how much our's but also the other countries' societies are ready for the digital change, what are the pros and cons of it, what are the obstacles of this digital reality. Furthermore, the forced digitalisation affected our country, also. It became unclear which sectors in the Republic of North Macedonia are successful in the digital world, and which are facing problems, how digitalization affects unemployment in those sectors, how much there is digitalization at the universities, how digitized libraries are managing the change and so on.

These problems provoked loads of research that shall be basis for policy making, by offering the basic facts and analyses. Their findings can be also solutions towards improvements in the level of digitalization in our country.

In order to explore these and other issues related to the digital society, the Center for Innovation and Development Inos Prilep within the project "Research on the topic: Corona virus - a test for digital society" invited students to be actively involved in research through preparation of research projects in this field and to give their contribution to the research of the new reality.

The general goal of the project was to stimulate the research activities of young people (students of all cycles of studies) and to improve their involvement in the research work.

Furthermore, the project aimed to: increase awareness of the importance of research activities in solving problems in a dynamic environment; to enlarge the involvement of students

in research work in condition when mostly lessons take part online; to increase the awareness for the use of digital technologies, to produce information through scientific research about the current situation regarding the application of digital complementary technologies, especially during the Covid pandemic 19.

Students from four state universities, or seven faculties in North Macedonia, applied for the call of research projects. In this Book of abstracts the abstracts of the research projects of the students that received a positive double blind reviews are published.

*We would like to take oportnity to thank **Civika mobilitas** for the generious support of the project.*

Parathënie

Si rezultat i pandemisë Covid 19, u theksua nevoja që shumica e aktiviteteve të realizohen në mënyrë elektronike duke përdorur zgjidhje dixhitale. Si rrjedhojë, realiteti i përgjithshëm nëpër vende ka ndryshuar dhe kanë lindur një sërë pyetjesh, si: sa jemi gati ne si vend, por edhe vende të tjera për një shoqëri dixhitale, cilat janë pikat e forta dhe të dobëta të kësaj, cilat janë pengesat me të cilat ne përballemi në këtë shoqëri dixhitale, cilët sektorë në Republikën e Maqedonisë së Veriut janë të suksesshëm dhe cilët po përballen me probleme në botën dixhitale, si ndikon dixhitalizimi në papunësinë në ata sektorë, sa ka digjitalizim sipas fakulteteve, sa janë të digjitalizuara bibliotekat etj. Këto probleme kanë hapur derën për shumë kërkime, të cilat do të ishin bazë për politikëbërje dhe analizë të bazuar në fakte. Ato ofrojnë gjithashtu një mundësi për të ndërmarrë hapa për të rritur nivelin e dixhitalizimit në vendin tonë.

Me qëllim të eksplorimit të këtyre dhe çështjeve të tjera që lidhen me shoqërinë digjitale, Qendra për Inovacion dhe Zhvillim Inos Prilep në kuadër të projektit "Hulumtimi me temën: Corona virus - test për shoqërinë digjitale" ftoi studentët që të përfshihen aktivisht në kërkime përmes përgatitjes së projekteve kërkimore në këtë fushë dhe për të dhënë kontributin e vet në kërkimin e realitetit të ri.

Qëllimi i përgjithshëm i projektit ishte ngritja e të gjitha aktiviteteve kërkimore midis të rinjve (studentëve) dhe përfshirja e tyre në punën kërkimore. Për më tepër, projekti synon: të rrisë ndërgjegjësimin për rëndësinë e aktiviteteve kërkimore në zgjidhjen e problemeve në një mjedis dinamik; punë që përfshin studentët në punën kërkimore, në drejtim të mësimdhënies online; rritja e ndërgjegjësimit të përdoruesve për përdorimin e teknologjive dixhitale në lidhje me aktivitetet e studentëve, të përcaktuara më shumë nga vetë ata, dhe lidhja me rrjetet sociale; marrjen e informacionit nëpërmjet

kërkimit shkencor mbi situatën aktuale në lidhje me aplikimin e teknologjive dixhitale plotësuese, veçanërisht gjatë pandemisë Covid 19.

Në letrën kyçe për projekte kërkimore janë pranuar studentë nga 4 universitete/7 fakultete në Maqedoninë e Veriut. Në këtë Procedurë janë publikuar projektet kërkimore të studentëve që kanë marrë vlerësim pozitiv nga dy pedagogë.

ВЛИЈАНИЕТО НА ПАНДЕМИЈАТА ВРЗ ЕКОНОМИЈАТА И ДИГИТАЛИЗАЦИЈАТА

Никола Николовски

Универзитет “Св. Кирил и Методиј” Скопје
Економски факултет
nikolovskin666@gmail.com

АПСТРАКТ

Во овој труд ги презентираме ефектите кои ги предизвика појавата на Ковид-19 врз економијата на светско ниво, како и појавата на потреба од дигитализација на многу сегменти од нашиот живот кои досега не биле, односно биле само делумно дигитализирани. Можеме да воочиме дека појавата на пандемијата ја погоди секоја економија во светот, почнувајќи од најслабите, па сè до најсилните економии. Големите трошоци што владите на голем број земји беа принудени да ги остварат како стимул и помош во текот на мината година како и тековната 2021 година, како и финансиска помош за граѓаните, која е пример и практика во многу земји. Исто така, трошоците од типот на изгубен доход, проблем со кој се соочиле и сè уште се соочуваат многумина на глобално ниво. Дигитализацијата претставува еден важен аспект и карактеристика на овој период. Ќе го поставиме прашањето дали дигитализацијата може и колку таа успеа досега да ги ублажи последиците од вирусот. Посебен акцент ќе се стави на образованието, како и на работните места кои беа особено битни да продолжат да се обавуваат без разлика на сè. Ќе биде разгледана дигитализацијата на образованието и работата, како и

трошочните импликации кои оваа принудна дигитализација ги наметна, како и нормализирање на одредени начини на работа и живеење, начини кои до пред пандемијата беа невообичаени или не толку зачестени. Ќе биде анализирано работењето од дома како еден значаен аспект кој ги засегна поголемиот број од компаниите во светски рамки и кој притоа стана значајна карактеристика и можно потенцијално решение кое компаниите би го имале предвид при креирањето на работниот процес. Користена е литература од интернет, информации и податоци кои се прибавени истражувајќи преку интернет, поради тоа што пандемијата е на некој начин новитет. Како и презентирање на кои начини пандемијата изврши промена, на горенаведените елементи, како и промените кои може да останат трајни, како нов начин на водење бизнис, студирање и општо во секојдневниот живот на човекот.

Клучни зборови: дигитализација, економија, Ковид 19.

ABSTRACT

In this paper we present the effects caused by the emergence of Covid-19 on the world economy. In addition, the paper emphasize the need for digitalization of many segments of our lives that have not been, i.e. were only partially digitized. We can observe that the pandemic has hit every economy in the world, from the weakest to the strongest one. The governments of many countries were forced to incur great costs as an incentive and assistance to citizens over the past year as well as the current 2021. Also, expenses such as lost income became a problem that many have faced and still face globally. Digitalization is an important aspect and feature of this period. We will ask the question whether digitalization can and to what extent it has managed to mitigate the consequences of the virus. Special emphasis will

be placed on the education, as well as on jobs market. The digitalization of education and work will be considered, as well as the cost implications that this forced digitalization has imposed, as well as the normalization of certain ways of working and living, ways that were unusual before the pandemic. Working from home will be analyzed as an important aspect that has affected most of the companies worldwide and which has become a significant feature and possible potential solution that companies would consider when planing the work processes. Indeed, the pandemic imposed changes that may remain permanent, as a new way of doing businesses, studying and in general the changes in the daily life of mankind.

Key words: digitalization, economy, Covid 19.

ABSTRAKTE

Ky punim paraqet efektet e shkaktuara nga ardhja e Covid-19 në ekonominë botërore, si dhe lindja e nevojës për dixhitalizimin e shumë segmenteve të jetës sonë që nuk kanë qenë, pra janë digjitalizuar vetëm pjesërisht. Mund të shohim se pandemia ka goditur çdo ekonomi në botë. Nga ekonomitë më të dobëta tek ato më të forta. Kostot e larta që qeveritë e shumë vendeve u detyruan të bëjnë si nxitje dhe ndihmë gjatë vitit të kaluar si dhe 2021 aktual si dhe ndihma financiare për qytetarët, që është shembull dhe praktikë në shumë vende. Gjithashtu, kosto të tilla si të ardhurat e humbura, një problem me të cilin janë përballur shumë dhe ende përballen globalisht. Dixhitalizimi është një aspekt dhe tipar i rëndësishëm i kësaj periudhe. Do të shtrojmë pyetjen nëse dixhitalizimi mund dhe në çfarë mase ka arritur të zbusë pasojat e virusit. Theks i veçantë do t'i kushtohet arsimit si dhe punëve që ishin veçanërisht të rëndësishme për të vazhduar pa marrë parasysh se çfarë. Do të merren parasysh dixhitalizimi i arsimit dhe punës si dhe implikimet e kostos që ka imponuar ky dixhitalizim i detyruar. Si dhe normalizimi i

disa mënyrave të punës dhe të jetesës, mënyra që para pandemisë ishin të pazakonta ose jo aq të zakonshme. Puna nga shtëpia do të analizohet si një aspekt i rëndësishëm që ka prekur shumicën e kompanive në mbarë botën dhe që është bërë një veçori domethënëse dhe një zgjidhje e mundshme e mundshme që kompanitë do të merrnin parasysh gjatë krijimit të procesit të punës. Është shfrytëzuar literatura e internetit, informacioni dhe të dhënat e marra përmes kërkimeve në internet, sepse në një farë mënyre panemia është një risi. Si dhe prezantimi i mënyrave sesi pandemia bëri një ndryshim, tek elementët e mësipërm. Ndryshime që mund të mbeten të përhershme, si një mënyrë e re e të bërit biznes, studimi dhe në përgjithësi në jetën e përditshme.

ПРИМЕНА НА МАРКЕТИНГ- АКТИВНОСТИ ВО УСЛОВИ НА КОВИД ПАНДЕМИЈА

Божанка Ристова

Универзитет „Св Климент Охридски“ Битола,
Факултет за информатички и комуникациски технологии
(ФИКТ) – Битола
ristovab1997@gmail.com

АПСТРАКТ

Целосните затворања, предизвикаа значителни промени во однесувањето на потрошувачите кои повеќето од своето слободно време го насочија кон дигиталните платформи, дигиталните медиуми и конкретно, дигиталната содржина. Во време на Ковид пандемија, секторот маркетинг потребно е да развие уште посилна врска со потрошувачите. Многу е важно маркетинзите да реагираат брзо и својата стратегија да ја прилагодат кон новонастанатите Ковид услови. Во услови на Ковид пандемија психологијата на просечниот потрошувач е сосема променета. Иако прилагодувањето на промената се одвива успешно, сепак неопходно е да се елиминираат сите непрофитабилни активности, да се рedefинираат целите и да се придржуваат кон условите што владеат на пазарот во овој момент.

За целта на ова истражување употребени се секундарни податоци за да се даде одговор на кој начин да се применат маркетинг-активностите во услови на Ковид-19.

Според добиените податоци од направеното истражување, може да се заклучи дека компаниите во услови на Ковид-19 се соочуваат со намалена продажба,

помалку купувачи, а фокусот на потрошувачите е само кон елементарните потреби. Исто така компаниите во своите маркетинг-активности треба да се синхронизираат со препораките од здравствените власти, со цел да им го олеснат секојдневието на потрошувачите, создавајќи вистински можности за дигитален маркетинг повеќе од кога било досега. Компаниите треба соодветно да ја прилагодат својата стратегија, повеќето компании треба да издржат и да не прават драматични промени што може да предизвикаат проблеми на долг рок.

Клучни зборови: Ковид пандемија, маркетинг, потрошувачи, пазар, стратегија.

ABSTRACT

The complete closures of the societies have led to significant changes in consumer behavior that have focused most of their free time on digital platforms, digital media, and specifically digital content. During the Covid pandemic, the marketing sector needed to develop an even stronger relationship with consumers. It is very important for marketers to react quickly and adapt their strategy to the emerging Covid conditions. In the conditions of the Covid pandemic, the psychology of the average consumer is completely different. Although the adjustment to the change is successful, it is still necessary to eliminate all unprofitable activities, redefine the objectives and adhere to the conditions prevailing in the market at the moment.

For the purpose of this research, secondary data were used in order to provide an answer on how to apply marketing activities in terms of Covid 19.

According to the data obtained from the research, it can be concluded that companies under Covid 19 face reduced sales, fewer customers, and the focus of consumers is only on basic needs. Also, companies in their marketing activities should be

synchronized with the recommendations of the health authorities, in order to facilitate the daily lives of consumers, creating real opportunities for digital marketing more than ever before. Companies need to adapt their strategy accordingly, most companies need to persevere and not make dramatic changes that can cause problems in the long run.

Keywords: Covid pandemic, marketing, consumers, market, strategy.

ABSTRAKTE

Mbylljet e plota kanë çuar në ndryshime të rëndësishme në sjelljen e konsumatorëve, ku pjesa më e madhe e kohës së lirë është fokusuar në platformat dixhitale, mediat dixhitale dhe, në veçanti, përmbajtjen dixhitale. Gjatë pandemisë Covid, sektori i marketingut duhej të zhvillonte një marrëdhënie edhe më të fortë me konsumatorët. Është shumë e rëndësishme që tregjet të reagojnë shpejt dhe të përshtatin strategjinë e tyre me kushtet e reja Covid. Në kontekstin e pandemisë Covid, psikologjia e konsumatorit mesatar ka ndryshuar tërësisht. Përshtatja e James ndaj ndryshimit është e suksesshme, megjithatë të gjitha aktivitetet jofitimprurëse duhet të përjashtohen, qëllimet duhet të ripërcaktohen dhe duhet të respektohen kushtet që mbizotërojnë për disa në këtë moment. Për qëllimin e këtij hulumtimi, të dhënat dytësore janë përdorur për të dhënë një përgjigje marketingu se si do të zbatohen aktivitetet në lidhje me Covid-19.

Sipas të dhënave të marra nga hulumtimi, mund të konstatohet se kompanitë për sa i përket Covid-19 përballen me klientët për shitje, më pak, dhe fokusi i konsumatorëve është vetëm tek nevojat elementare. Gjithashtu, kompanitë në aktivitetet e tyre të marketingut duhet të sinkronizohen me rekomandimet e autoriteteve shëndetësore, për t'ia dhënë atë çdo konsumatori, duke krijuar më shumë se kurrë më parë mundësi reale për marketingun dixhital. Kompanitë duhet të kenë borxh për të rregulluar strategjinë e tyre, shumica e

kompanive duhet të këmbëngulin dhe të mos bëjnë ndryshime dramatike që mund të shkaktojnë probleme në afat të gjatë.

ДИГИТАЛЕН МАРКЕТИНГ – ГЛАВНА АЛКА ВО ГРАДЕЊЕТО „ПОСТ-КОВИД“ ДИГИТАЛНО ОПШТЕСТВО

Арсова Моника

Универзитет „Гоце Делчев“
Економски факултет, Штип
monika.arsova@ugd.edu.mk

АПСТРАКТ

Општеството денес е сè повеќе дигитализирано и поврзано, преку компјутерите и другите уреди кои посредуваат во животот на индивидуата на еден или друг начин. Тоа е апстрактна појава која тешко се разбира, а степенот на дигитализација претставува предизвик кој е предмет на анализа во секое општество. Почетокот на пандемијата предизвикана од Ковид-19, во почетокот на 2020 година, принуди милиони луѓе да ги променат нивните дневни навики и да ја применуваат дигиталната технологија.

Големи промени настанаа во рамки на каналите на маркетингот, односно преминот од традиционални кон дигитални, модерни канали на поврзување со потрошувачите. Денешниот потрошувач бара многу повеќе внимание, личен однос од страна на претпријатието, почесто известување и пласирање информации кои се лесно достапни за него. Иновациите во маркетинг-каналите претставуваат прв чекор во креирањето дигитално општество во периодот на пандемијата, но и по неа. Креирањето на дигитално општество подразбира поголемо поврзување,

синхронизирање и адаптирање на светските пазари и создавање поголеми вредности за потрошувачите.

Покрај изедначувачкиот потенцијал кој дигитализацијата како процес го има, сепак дигиталното општество е далеку од утопично со оглед на тоа што сè уште може да се видат социјалните и економски нееднаквости помеѓу потрошувачите.

Клучни зборови: дигитализација; канали на маркетинг; информации;

ABSTRACT

Society today is more digitalized and connected, through computers and other devices that mediate the life of the individual in one way or another. It is an abstract phenomenon that is difficult to understand. Furthermore, the degree of digitalization is a challenge that is subject to various analyses in any society. With the onset of the Covid-19 pandemic in early 2020, troops of millions of people changed their daily habits and started to apply digital technology.

Big changes have taken place within the marketing channels, from the standard browser to digital, modern channels of connecting with consumers. Today's consumer requires much more attention, personalized individual approach on the part of the company, and reporting and information that is produced about him/her. Innovations in marketing channels are the first steps in creating a digital society in the period of the pandemic, but also after it. Creating a digital society means separately connecting, synchronizing and adapting to world markets and creating value for target consumers.

Despite the equalizing potentials that digitalization as a process has, digital society is still far from utopian concept as it can produce even more social and economic inequalities between consumers.

Key words: digitalization, marketing channels, information.

ABSTRAKTE

Shoqëria sot është më e dixhitalizuar dhe e lidhur, nëpërmjet kompjuterëve dhe pajisjeve të tjera që ndërmjetësojnë jetën e individit në një mënyrë apo në një tjetër. Është një fenomen abstrakt i vështirë për t'u kuptuar, shkalla e dixhitalizimit është një sfidë që i nënshtrohet analizës në çdo shoqëri. Fillimi i pandemisë Covid-19 në fillim të vitit 2020, trupat e miliona njerëzve të ndryshojnë zakonet e tyre të përditshme dhe të aplikojnë teknologjinë dixhitale.

Ndryshime të mëdha kanë ndodhur brenda kanaleve të marketingut, pika e kalimit nga standarde në ato dixhitale, kanale moderne të lidhjes me konsumatorët. Konsumatori i sotëm kërkon shumë më tepër vëmendje, qëndrim personal nga kompania, raportim dhe raportim të informacionit që publikohet rreth tij. Inovacionet e kanaleve janë hapat e parë në krijimin e një shoqërie dixhitale gjatë dhe pas pandemisë. Krijimi i një shoqërie dixhitale duke u lidhur, sinkronizuar dhe përshtatur me tregjet globale dhe duke krijuar vlerë për konsumatorët.

Pavarësisht nga potenciali barazues që ka procesi i dixhitalizimit, shoqëria dixhitale është ende larg nga utopike pasi mund të shohë pabarazi sociale dhe ekonomike midis konsumatorëve.

ВЛИЈАНИЕТО НА ДИГИТАЛИЗАЦИЈАТА ВРЗ ЛИКОВНОТО ОБРАЗОВАНИЕ ВО ПЕРИОД НА ПАНДЕМИЈА

Климентина Соколовска

Универзитет “Гоце Делчев” Штип

Факултет за ликовна уметност

sokolovska.klimentina27@gmail.com

АПСТРАКТ

Дигиталната трансформација уште одамна продира низ разни области, вовлекувајќи ги во т.н. виртуелна реалност, но целиот тој процес прераснува во потреба со појавата на пандемијата. Образовните институции, одредени бизниси подлежат на дигитализација за да го продолжат своето функционирање и да опстанат. Од тој дел не е исклучена ниту уметноста. Уметноста – ликовното образование и воспитание, иако познато по практично изучување, се соочува со предизвик, цели ателјеа и ликовни работилници се преместени пред компјутер. На тој начин започнува и дигиталната трансформација во полето на уметноста. Ова истражување ги објаснува влијанијата кои настануваат во ликовното образование и воспитание при процесот на дигитализација. За да се демонстрира кои влијанија настануваат кај делот на дигитализацијата, користени се метод на дескрипција и теоретска анализа (квалитативно истражување), како најсоодветни кои можат да го опфатат диверзитетот на предметот. Користејќи секундарни извори на информации, резултатите покажуваат изнаоѓање на начини и позитивни сфаќања и покрај потешкотиите од дигитализацијата во ликовната уметност, учениците

постигнуваат успех доколку остануваат фокусирани и вложуваат поголем труд и работа.

Клучни зборови: дигитализација, ликовна уметност, образование, ученици, наставници-ментори.

ABSTRACT

The digital transformation has long been penetrating the social life through various spheres, drawing people into the so-called virtual reality, but that whole process grows into a necessity with the onset of the pandemic. Educational institutions, certain businesses undergo digitalization in order to continue their operation and survive. Art is not excluded from the changes either. Art - art education and upbringing, although known for its practical approach, faces a challenge, as entire studios and art workshops have been moved to a computer. That is how the digital transformation in the field of art begins. This research explains the influences that occur in the art education and upbringing in the digitalization process. In order to demonstrate what influences occur in the field of digitalization, the methos of description and theoretical analysis (qualitative research) were used, as the most appropriate that can cover the diversity of the subject. Using secondary sources of information, the results show that finding ways and positive perceptions, despite the difficulties of digitalization in the fine arts, helps students to achieve success if they stay focused and put more effort and work.

Keywords: digitalization, fine arts, education, students, teachers-mentors.

ABSTRAKTE

Transformimi dixhital ka depërtuar prej kohësh nëpër fusha të ndryshme, duke i tërhequr ato në të ashtuquajturat realitet virtual, por i gjithë ky proces kthehet në një domosdoshmëri me fillimin e pandemisë. Institucionet arsimore, biznese të caktuara i nënshtrohen dixhitalizimit për

të vazhduar funksionimin dhe mbijetesën e tyre. Nga kjo pjesë nuk përjashtohet as arti. Edukimi dhe edukimi artistik-artistik, ndonëse i njohur për studimin praktik, përballat me një sfidë, studio dhe punishte të tëra arti janë zhvendosur në kompjuter. Kështu fillon transformimi dixhital në fushën e artit. Ky hulumtim shpjegon ndikimet që ndodhin në edukimin dhe edukimin artistik në procesin e dixhitalizimit. Për të demonstruar se çfarë ndikimesh ndodhin në fushën e dixhitalizimit, është përdorur metoda e përshkrimit dhe analizës teorike (hulumtimi cilësor), si më e përshtatshme që mund të mbulojë diversitetin e lëndës. Duke përdorur burime dytësore informacioni, rezultatet tregojnë se gjetja e mënyrave dhe perceptimeve pozitive, pavarësisht vështirësive të dixhitalizimit në artet figurative, studentët arrijnë sukses nëse qëndrojnë të fokusuar dhe bëjnë më shumë përpjekje dhe punë.

Fjalë kyçe: dixhitalizim, arte figurative, arsim, studentë, mësues-mentorë.

**ЖИВОТОТ НА МЛАДИТЕ
ИНТЕЛЕКТУАЛЦИ ВО
ПАНДЕМИЈАТА СО
КОРОНАВИРУСОТ“ – СТУДИЈА
НА СЛУЧАЈ: WESTERN BALKANS
ALUMNI ASSOCIATION (WBAA)**

Мими Гавриловска

Универзитет “Св. Климент Охридски ” Битола
Економски факултет Прилеп
mimi.gavriloska997@gmail.com

АПСТРАКТ

Тежкотиите и предизвиците на младите и на сите граѓани од Западен Балкан се комплексни и пред, а особено за време на пандемијата со корона вирусот. Ова истражување се обиде да открие начини на кои младите се ангажираа и напредуваа во пандемијата во периодот од 2020 и 2021 година преку користење на дигиталната технологија и реализирање на иновативни начини на соработка. Дополнителен интерес е прашањето дали тоа може да се прави без финансиски средства (волонтерски) и од дома. Ја анализиравме студијата на случај Western Balkans Alumni Association како регионална асоцијација на млади интелектуалци кои дел од своето образование го комплетираа низ земјите на ЕУ и светот, а потекнуваат од Западен Балкан, и дејствуваат регионално. При истражувањето се собраа примарни податоци за 42 активности коишто се рангираат од еднократни настани до подолготрајни проекти (разгранети на мултимодални дополнителни настани) преземени од две или повеќе лица од различни држави од Западниот Балкан, како и секундарни

податоци кои се користеа за вкрстување и проверка на заклучоците. При анализата се воочија бројни модалитети на активности во пандемијата (најразлични обуки, инфо сесии, вебинари, ...), нивен регионален импакт, градење на вештини, знаења и компетенции со трајна вредност за сите граѓани на Западен Балкан, и пример и мотивација на регионална соработка и прогрес.

ABSTRACT

The difficulties and challenges of young people and all citizens of the Western Balkans were complex before, but became especially pronounced during the coronavirus pandemic. This research sought to discover ways in which young people engaged and progressed in the pandemic between 2020 and 2021 through the use of digital technology and how they engaged in innovative ways of collaboration. An additional interest is the question of whether this can be done without funds (voluntarily) and from home. We analyzed the case study of the Western Balkans Alumni Association as a regional association of young intellectuals who have completed part of their education in EU and world countries, originating from the Western Balkans, and operating regionally. The research collected primary data on 42 activities ranging from one-time events to long-term projects (branched into multimodal additional events) undertaken by two or more individuals from different Western Balkan countries, as well as secondary data used to cross-check and verify conclusions. The analysis identified numerous modalities of activities in the pandemic (various trainings, info sessions, webinars), their regional impact, building skills, knowledge and competencies with lasting value for all citizens of the Western Balkans, and an example and motivation for further regional cooperation and progress.

ABSTRAKTE

Vështirësitë dhe sfidat e të rinjve dhe të gjithë qytetarëve të Ballkanit Perëndimor janë komplekse para, dhe veçanërisht gjatë pandemisë së koronavirusit. Ky hulumtim synoi të zbulonte mënyrat se si të rinjtë u angazhuan dhe përparuan në pandemi midis 2020 dhe 2021 përmes përdorimit të teknologjisë dixhitale dhe realizimit të mënyrave inovative të bashkëpunimit. Një interes shtesë është pyetja nëse kjo mund të bëhet pa fonde (vullnetarisht) dhe nga shtëpia. Ne kemi analizuar rastin e studimit të Shoqatës Alumni të Ballkanit Perëndimor si një shoqatë rajonale e intelektualëve të rinj që kanë përfunduar një pjesë të shkollimit të tyre në vendet e BE-së dhe botës, me origjinë nga Ballkani Perëndimor dhe që operojnë në rajon. Hulumtimi mbledhi të dhëna parësore për 42 aktivitete që variojnë nga ngjarjet një herë në projekte afatgjata (të degëzuara në ngjarje shtesë multimodale) të ndërmarra nga dy ose më shumë individë nga vende të ndryshme të Ballkanit Perëndimor, si dhe të dhëna dytësore të përdorura për të kontrolluar dhe kontrolluar. konkluzionet. Analiza identifikoi modalitete të shumta të aktiviteteve në pandemi (trajnime të ndryshme, sesione informative, webinare,...), ndikimin e tyre rajonal, ndërtimin e aftësive, njohurive dhe kompetencave me vlerë të qëndrueshme për të gjithë qytetarët e Ballkanit Perëndimor, dhe një shembull dhe motivim për rajonin. bashkëpunimin dhe progresin.

КОРОНА КРИЗАТА И ДИГИТАЛИЗАЦИЈАТА ВО СТОПАНСТВОТО НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Ристе Костовски

Универзитет “Св. Кирил и Методиј” Скопје
Економски факултет Скопје
ristekostovski1998@gmail.com

АПСТРАКТ

Во овој труд се анализира нивото на дигитализација во контекст на амортизирање на негативниот економски шок предизвикан од пандемијата. Имено, сите знаеме дека со појавата на оваа пандемија, акцентот се стави на оние економски гранки кои се темелат на бесконтактна економија и дигитални платформи. Оттука, поголемото ниво на дигитализираност влијаеше на поголема апсорпциона моќ на промената која ја предизвика самата пандемија. Во однос на нивото на дигитализација и негативните ефекти предизвикани од корона вирусот во нашата економија, ниското ниво на дигитализираност, особено на сегментот МСП, може да претставува една од причините за поголемото ниво на погоденост на сегментот МСП.

ABSTRACT

This paper analyzes the level of digitalization in the context of diminishing the negative economic shock caused by the pandemic. Namely, we all know that with the emergence of this pandemic, the emphasis was placed on those economic branches that are based on contactless economy and digital

platforms. Hence, the higher level of digitalization influenced the greater absorption power of the change caused by the pandemic itself. In terms of the level of digitalization and the negative effects caused by the coronavirus in our economy, the low level of digitalization, especially in the SME segment, may be one of the reasons for the higher level of impact of the SME segment.

ABSTRAKTE

Ky punim analizon nivelin e dixhitalizimit në kuadër të amortizimit të goditjes negative ekonomike të shkaktuar nga pandemia. Domethënë, të gjithë e dimë se me shfaqjen e kësaj pandemie, theksi u vu në ato degë ekonomike që bazohen në ekonominë pa kontakt dhe platformat digjitale. Prandaj, niveli më i lartë i dixhitalizimit ndikoi në fuqinë më të madhe përthithëse të ndryshimit të shkaktuar nga vetë pandemia. Për sa i përket nivelit të dixhitalizimit dhe efekteve negative të shkaktuara nga koronavirusi në ekonominë tonë, niveli i ulët i dixhitalizimit, veçanërisht në segmentin e NVM-ve, mund të jetë një nga arsyet e nivelit më të lartë të ndikimit të segmentit të SME-ve.

ОНЛАЈН НАСТАВАТА И КОВИД ПАНДЕМИЈАТА – ПРОБЛЕМИ, ПРЕДИЗВИЦИ И МОЖНОСТИ ЗА СТУДЕНТИТЕ

Емилија Велкакова

Универзитет „Гоце Делчев“
Факултет за медицински науки – Фармација – Штип,
emilija.velkakova@hotmail.com

АПСТРАКТ

Со прогласувањето на пандемијата предизвикана од вирусот Ковид-19 од страна на СЗО (Светска здравствена организација) во 2020 година и карантините кои следуваа потоа, во многу држави, вклучувајќи ја и Република Северна Македонија, еден од најпогодените сектори беше образованието. Голем број универзитети прекинаа со наставата со физичко присуство, ги затворија наставните простории и преминаа кон онлајн настава со користење на најразлични виртуелни платформи. Секој на различен начин ја искуси транзицијата од учење во училиница кон онлајн настава и учење. Се јави потреба од набавка на дополнителна опрема, поквалитетен интернет, но и адаптирање на сите членови на семејството на новите услови на работење и живеење.

Токму затоа, целта на истражување на овој труд е идентификување на предностите, недостатоците како и задоволството од користењето на платформите за онлајн наставата низ призмата на студентите во Република Северна Македонија.

За спроведување на истражувањето користени се примарни податоци добиени преку онлајн анкета која беше дистрибуирана до студентските организации и

лично до студентите на сите универзитети во државата. За изработка на онлајн анкетата се користеше платформата Google Forms, а истата беше напишана на македонски јазик.

Во истражувањето учествуваа 98,2 % редовни и 1,8 % вонредни студенти, од кои 52,3 % од студентите за првпат користеле платформа за онлајн учење во 2019/2020, а остантите 47,7 % за првпат користеле онлајн платформа во 2020/2021 година. Резултатите од истражувањето се прикажани сумарно. Трудот опфаќа и приказ на компаративна анализа за проблемите, можностите и очекувањата од онлајн наставата од аспект на студентите во Република Северна Македонија и Хрватска.

Клучни зборови: Ковид-19, онлајн настава, проблеми, предизвици, можности

ABSTRACT

With the onset of a pandemic caused by the Covid 19 virus in 2020 and the quarantines that followed, in many countries, including the Republic of North Macedonia, one of the most affected sectors was education. Many universities have discontinued physical presence classes, closed classrooms, and switched to online teaching using a variety of virtual platforms. Everyone has experienced a different transition from classroom learning to online teaching and learning. There was a need to purchase additional equipment, better internet, but also to adapt all family members to the new working and living conditions.

Therefore, the purpose of researching this paper is to identify the advantages, disadvantages and satisfaction of using online learning platforms through the prism of students in the Republic of Northern Macedonia.

Primary data obtained through an online survey was used to conduct the research, which was distributed to student

organizations and personally to students at all universities in the country. The Google Forms platform was used to compile the online survey, and it was written in Macedonian. 98.2% of full-time and 1.8% part-time students participated in the research, of which 52.3% of students used an online learning platform for the first time in 2019/2020, and the remaining 47.7% used an online platform for the first time in 2020/2021. The results of the research are summarized. The paper also includes a comparative analysis of the problems, opportunities and expectations of online teaching in terms of students in the Republic of North Macedonia and Croatia.

Keywords: Covid 19, online teaching, problems, challenges, opportunities.

ABSTRAKTE

Me shpalljen e një pandemie të shkaktuar nga virusi Covid-19 nga OBSH (Organizata Botërore e Shëndetësisë) në vitin 2020 dhe karantinat që pasuan, në shumë vende, përfshirë Republikën e Maqedonisë së Veriut, një nga sektorët më të prekur ishte arsimi. Shumë universitete kanë ndërprerë orët e pranisë fizike, kanë mbyllur klasat dhe kanë kaluar në mësimdhënien online duke përdorur një sërë platformash virtuale. Të gjithë e kanë përjetuar kalimin nga të mësuarit në klasë në mësimdhënien dhe të mësuarit online në mënyra të ndryshme. Kishte nevojë për blerje të pajisjeve shtesë, internet më të mirë, por edhe përshtatje të të gjithë anëtarëve të familjes me kushtet e reja të punës dhe të jetesës.

Prandaj, qëllimi i hulumtimit të këtij punimi është të identifikojë avantazhet, disavantazhet dhe kënaqësinë e përdorimit të platformave të mësimi online përmes prizmit të studentëve në Republikën e Maqedonisë së Veriut.

Për realizimin e hulumtimit u përdorën të dhënat parësore të marra nëpërmjet një sondazhi online, i cili iu shpërnda organizatave studentore dhe personalisht studentëve në të gjitha universitetet në vend. Për realizimin e anketës online

është përdorur platforma Google Forms, e cila është shkruar në gjuhën maqedonase.

98.2% e studentëve me kohë të plotë dhe 1.8% me kohë të pjesshme morën pjesë në hulumtim, nga të cilët 52.3% e studentëve përdorën një platformë mësimi online për herë të parë në 2019/2020, dhe 47.7% e mbetur përdorën një platformë online për të parën. kohë në 2020 / 2021. Rezultatet e hulumtimit janë paraqitur në mënyrë të përmbledhur. Punimi përfshin gjithashtu një prezantim të një analize krahasuese të problemeve, mundësive dhe pritjeve të mësimdhënies online në aspektin e studentëve në Republikën e Maqedonisë së Veriut dhe Kroacisë.

Fjalë kyçe: Covid-19, mësimdhënie online, probleme, sfida, mundësi

ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ НА РОМИТЕ ВО РСМ ВО ВРЕМЕ НА ПАНДЕМИЈА“

Сибела Мамудоска

Универзитет „Св. Климент Охридски“ – Битола
Економски факултет – Прилеп
mamudoskasibela@gmail.com

АПСТРАКТ

Пандемијата со Ковид-19 предизвика низа промени во секојдневното нормално функционирање на ромската популација и низа забрзани промени на традиционалниот начин на работење и извршување на секојдневните активности. Традиционалното функционирање се замени со забрзана дигитализација и ново „нормално“ функционирање, што светот, нашата држава, вклучително и ромската популација, ја најде неспремна да се справи со низата предизвици кои со себе ги носи и дигитализацијата.

Токму поради тоа, целта на овој истражувачки труд е да се даде преглед на актуелната состојба на дигиталната писменост на Ромите во РСМ, т.е. користењето на дигиталните решенија како алтернатива за полесно и побезбедно извршување на секојдневните активности како резултат на пандемијата со Ковид-19. Исто така, истражувањето има за цел да го испита влијанието на пандемијата со Ковид-19 во користењето на дигитални решенија на Ромите од РСМ, колкави се нивните познавањата во однос на користењето и истражување на корисноста од употреба на дигиталните решенија од аспект на намалување на трошоците и олеснување на работењето.

Резултатите од истражувањето потврдуваат дека постои висок степен на дигитална писменост кај ромската популација, која е повеќе зголемена за време на Ковид-19 пандемијата, но исто така се констатира дека истите се соочуваат со сериозни предизвици и ограничувања.

Клучни зборови: Ромска популација, дигитални решенија, дигитални алатки, обука, фактори, ограничувања, ромска инклузија.

ABSTRACT

The Covid-19 pandemic caused a series of changes in the daily normal functioning of the Roma population and a series of accelerated changes in the traditional way of working and performing daily activities. Traditional functioning has been replaced by accelerated digitalization and new "normal" functioning, which the world, our country, including the Roma population, has found unprepared to deal with, bringing series of challenges.

Therefore, the purpose of this research paper is to provide an overview of the current state of digital literacy of Roma in RSM, i.e. to assess the extent of use of digital solutions as an alternative to easier and safer daily activities as a result of the Covid-19 pandemic. The research also aims to examine the impact of the Covid-19 pandemic on the use of digital solutions by Roma in RSM, their knowledge of the use and research of the benefits of using digital solutions in terms of cost reduction and ease of operation.

The results of the research confirm the finding that there is a high level of digital literacy among the Roma population, which was increased during the Covid-19 pandemic, but it is also concluded that they still face serious challenges and limitations.

Keywords: Roma population, digital solutions, digital tools, training, factors, constraints, Roma inclusion.

ABSTRAKTE

Pandemia e Covid-19 shkaktoi një sërë ndryshimesh në funksionimin normal ditor të popullsisë rome dhe një sërë ndryshimesh të përshpejtuara në mënyrën tradicionale të punës dhe kryerjes së aktiviteteve të përditshme. Funksionimi tradicional është zëvendësuar nga dixhitalizimi i përshpejtuar dhe funksionimi i ri “normal”, të cilin bota, vendi ynë, përfshirë edhe popullsinë rome, e ka gjetur të papërgatitur për t'u përballur me serinë e sfidave që sjell dixhitalizimi.

Prandaj, qëllimi i këtij punimi hulumtues është të ofrojë një pasqyrë të gjendjes aktuale të shkrim-leximit dixhital të romëve në RSM, dmth. përdorimi i zgjidhjeve dixhitale si një alternativë ndaj aktiviteteve ditore më të lehta dhe më të sigurta si pasojë e pandemisë Covid-19. Hulumtimi synon gjithashtu të shqyrtojë ndikimin e pandemisë Covid-19 në përdorimin e zgjidhjeve dixhitale nga romët në RSM, njohuritë e tyre për përdorimin dhe hulumtimin e përfitimeve të përdorimit të zgjidhjeve dixhitale në drejtim të uljes së koston dhe lehtësisë së funksionimit.

Rezultatet e hulumtimit konfirmojnë se ka një nivel të lartë të shkrim-leximit dixhital te popullata rome, e cila është rritur gjatë pandemisë Covid-19, por gjithashtu konstatohet se ata përballen me sfida dhe kufizime serioze.

Fjalë kyçe: Popullsia rome, zgjidhje dixhitale, mjete dixhitale, trajnime, faktorë, kufizime, përfshirja e romëve.

ИСТРАЖУВАЊЕ НА ЗАДОВОЛСТВО НА ГРАЃАНИТЕ ОД ДИГИТАЛИЗАЦИЈАТА ВО ЈАВНАТА АДМИНИСТРАЦИЈА

Теодора Димеска

Универзитет “Св. Кирил и методиј” Скопје
Факултет за архитектура – Скопје
teodora_dimeska@yahoo.com

АПСТРАКТ

Со цел спречување на ширењето на Ковид-19, една од мерките кои властите на голем број земји започнаа да ја потенцираат, е дигитализацијата на голем број активности. Се чини дека светот се сврте кон дигиталните технологии не само заради спас од вирусот, туку и за да ги адаптира социјалните услуги во новиот начин на живот и работа. И Северна Македонија не е исклучок од ова. Уште во првите неколку недели од појавата на пандемијата предизвикана од Ковид-19, македонските ИКТ компании лансираа дигитални алатки, почнувајќи од мобилни апликации за откривање близок контакт со потенцијално заразени лица, како и дигитални платформи за здравствени услуги.

Властите во Северна Македонија сè повеќе почнаа да ги промовираат достапните дигитални услуги од своите државни институции во насока на намалување на физичкиот контакт за време на пандемијата. Дел од овие услуги веќе постоеја и порано, но голем дел од нив се развија како резултат на новите услови на живеење.

*На страницата **uslugi.gov.mk** граѓаните на едно место имаат пристап до 127 електронски услуги. Целта на овој истражувачки проект е да направи истражување на дигиталните алатки и е-услуги кои*

граѓаните можат да ги добијат од јавните институции во Република Северна Македонија. Понатаму, направено е истражување со цел да се испита задоволството на граѓаните од користењето на овие услуги.

Клучни зборови: јавна администрација, дигитализација, задоволство, граѓани.

ABSTRACT

In order to prevent the spread of Covid-19, one of the measures that the authorities of many countries have begun to emphasize is the digitalization of a number of activities. The world seems to be turning to digital technologies not only to save itself from the virus, but also to adapt social services to a new way of life and work. Northern Macedonia is no exception. In the first few weeks since the outbreak of the Covid-19 pandemic, Macedonian ICT companies have launched digital tools, ranging from mobile applications to detect close contact with potentially infected people, as well as digital healthcare platforms.

Authorities in northern Macedonia have increasingly started promoting available digital services from their state institutions to reduce physical contact during a pandemic. Some of these services already existed before, but many of them developed as a result of the new living conditions.

On the site uslugi.gov.mk the citizens have access to 127 electronic services in one place. The purpose of this research project is to do research on digital tools and e-services that citizens can obtain from public institutions in the Republic of Northern Macedonia. Furthermore, a survey was conducted in order to examine the citizens' satisfaction with the use of these services.

ABSTRAKTE

Për parandalimin e përhapjes së Covid-19, një nga masat që autoritetet e shumë vendeve kanë filluar të theksojnë është

dixhitalizimi i një sërë aktivitetesh. Bota duket se po i drejtohet teknologjive dixhitale jo vetëm për të shpëtuar veten nga virusi, por edhe për të përshtatur shërbimet sociale me një mënyrë të re jetese dhe pune. Maqedonia e Veriut nuk bën përjashtim. Në javët e para që nga shpërthimi i pandemisë Covid-19, kompanitë maqedonase të TIK-ut kanë lançuar mjete dixhitale, duke filluar nga aplikacionet celulare për të zbuluar kontakte të ngushta me persona të infektuar potencialisht, si dhe platforma dixhitale të kujdesit shëndetësor.

Autoritetet në Maqedoninë veriore kanë filluar gjithnjë e më shumë promovimin e shërbimeve dixhitale të disponueshme nga institucionet e tyre shtetërore për të reduktuar kontaktin fizik gjatë një pandemie. Disa nga këto shërbime kanë ekzistuar edhe më parë, por shumë prej tyre janë zhvilluar si rezultat i kushteve të reja të jetesës.

Në faqen uslugi.gov.mk qytetarët kanë qasje në 127 shërbime elektronike në një vend. Qëllimi i këtij projekti hulumtues është të bëjë hulumtime për mjetet digjitale dhe shërbimet elektronike që qytetarët mund t'i marrin nga institucionet publike në Republikën e Maqedonisë së Veriut. Gjithashtu, është bërë një anketë për të shqyrtuar kënaqësinë e qytetarëve me përdorimin e këtyre shërbimeve.

КОРОНА ВИРУСОТ, ДИГИТАЛИЗАЦИЈАТА И ВЛИЈАНИЕТО ВРЗ РАБОТЕЊЕТО НА МАЛИТЕ БИЗНИСИ

Елена Колтоска

Универзитет “Св. Климент Охридски” Битола
Економски факултет Прилеп
ekoltoska77@gmail.com

АПСТРАКТ

Во денешно време, малите бизниси стануваат се позначајни, бидејќи тие овозможуваат намалување на стапката на невработеност во секоја држава. Но, како и сите актери во економскиот живот, и малите бизниси се соочуваат со економската криза предизвикана од Covid-19 пандемијата. Целта на овој труд е да обработи неколку аспекти кои наповеќе ги погодија малите бизниси.

Неочекуваните промени што ги создаде оваа криза, ги трансформираше пристапите на голем број на малите бизниси со цел да се адаптираат на промените и да преживеат во новите веќе „нормални“ услови. Според истажувањата, за многу од нив ова беше шок и предизвика страв, загуби, неспретност во справување со кризата, а за некои пак, ова беше предизвик како да ги реорганизираат своите бизниси и како добро да функционираат и во неочекувано променети услови.

Една значајна последица на Covid-19 е забрзаниот тренд кон дигитализација на бизнис моделите и во малите бизниси, заедно со преместувањето на комерцијалните активности од традиционално работење до работа од дома или онлине. Тоа вклучуваше реорганизација на работните активности во малите бизниси, ново работно време, поинаква комуникација и нови технички

проблеми. Сепак, истражувањата покажале дека благодарјеќи на дигитализацијата, се зголемува флексибилноста и продуктивноста за работодавците и вработените во малите фирми, полесно се наоѓа баланс помеѓу работните и семејните обврски и се намалува потрошеното време и енергија на долгите патувања од дома до работа.

Исто така, во вакви ситуации се покажа дека е неопходна и поддршката од страна на институциите, државата која во вакви услови треба да покаже грижа за малите бизниси кои се борат за опстанок, а исто така ќе создаде и уникатни можности и услови за нивен развој.

ABSTRACT

Of late, small businesses were gaining more and more importance due to the reduction of the unemployment rate in each country. But like all actors in economic life, nowadays small businesses are facing the economic crisis caused by the Covid-19 pandemic. The aim of this paper is to address several aspects that have hit small businesses hardest in the course of pandemic.

The unexpected changes created by this crisis have transformed the approaches of many small businesses in order to adapt to the changes and survive in the new already "normal" conditions. According to previous studies, for many of them this was a shock and caused fear, losses, clumsiness in dealing with the crisis, and for some, this was a challenge how to reorganize their businesses and how to function well in unexpectedly changed conditions.

A significant consequence of Covid-19 is the accelerating trend towards digitalisation of business models and small businesses, along with the shift of commercial activities from traditional work to work from home or online. This included reorganizing work activities in small businesses, new working

hours, different communication and new technical problems. However, research has shown that digitalization increases flexibility and productivity for employers and employees in small businesses, balances work and family responsibilities more easily, and reduces the time and energy spent on long trips from home to work.

Also, pandemic emphasised the fact that the support of the government institutions is necessary for small businesses to help them out in the struggle for survival, and to create conditions for their development.

ABSTRAKTE

Në ditët e sotme, bizneset e vogla po bëhen më të rëndësishme sepse mundësojnë uljen e shkallës së papunësisë në çdo vend. Por si të gjithë aktorët në jetën ekonomike, bizneset e vogla po përballen me krizën ekonomike të shkaktuar nga pandemia Covid-19. Qëllimi i këtij punimi është të trajtojë disa aspekte që kanë goditur më shumë bizneset e vogla.

Ndryshimet e papritura të krijuara nga kjo krizë kanë transformuar qasjet e shumë bizneseve të vogla për t'u përshtatur me ndryshimet dhe për të mbijetuar në kushtet e reja tashmë "normale". Sipas hulumtimeve, për shumë prej tyre kjo ishte një tronditje dhe shkaktoi frikë, humbje, ngathtësi në përballjen me krizën, dhe për disa kjo ishte një sfidë se si të riorganizonin bizneset e tyre dhe si të funksiononin mirë në kushte të ndryshuara papritur.

Një pasojë e rëndësishme e Covid-19 është tendenca përshpejtuese drejt dixhitalizimit të modeleve të biznesit dhe bizneseve të vogla, së bashku me zhvendosjen e aktiviteteve tregtare nga puna tradicionale në punë nga shtëpia ose online. Kjo përfshinte riorganizimin e aktiviteteve të punës në bizneset e vogla, orarin e ri të punës, komunikime të ndryshme dhe probleme të reja teknike. Megjithatë, hulumtimi ka treguar se dixhitalizimi rrit fleksibilitetin dhe produktivitetin për punëdhënësit dhe punonjësit në bizneset e

vogla, balancon më lehtë përgjegjësitë e punës dhe familjes dhe redukton kohën dhe energjinë e shpenzuar në udhëtimet e gjata nga shtëpia në punë.

Gjithashtu, në situata të tilla, rezultoi se është e nevojshme mbështetja e institucioneve, shteti i cili në kushte të tilla duhet të tregojë kujdes për bizneset e vogla që po luftojnë për mbijetesë, si dhe do të krijojë mundësi dhe kushte unike për zhvillimin e tyre.

КОРОНА КРИЗАТА, СИРОМАШТИЈАТА И ДИГИТАЛИЗАЦИЈАТА КАКО МОЖНО РЕШЕНИЕ

Теодора Христовска

Универзитет “Св. Климент Охридски” – Битола
Економски факултет Прилеп
hristovskatea@gmail.com

АПСТРАКТ

Сиромаштијата не е нов проблем, таа постоеше и пред појавата на корона кризата, но она што е ја прави еден од најзначајните проблеми е фактот што таа драстично се зголеми и продлабочи со Ковид кризата. Целта на ова истражување е да се направи споредба на сиромаштијата пред и потоа како резултат на корона вирусот и тоа по неколку основи. Светската банка утврдила дека 97 милиони повеќе луѓе биле принудени на екстремна сиромаштија до крајот на 2020 како последица од пандемијата. Според истражувањата, механизмот на зголемување на сиромаштијата започнува со затворањето на голем број компании што доведува до отпуштање на работници и намалена потрошувачка поради пад на доходите на домаќинствата. Како резултат на тоа, како последен стадиум е појавата на сиромаштијата. Сето тоа е особено изразено во земијте во развој, кои се соочуваат со недостиг на храна, немаат пристап до образование и работа, па затоа и последиците се сериозни. Според истражувањата, во Северна Македонија од 55.000 до над 130.000 Македонци (во зависност од тоа колку долго ќе трае кризата) би се соочиле со сиромаштија. Во едни вакви отежнати услови на криза, неразвиените земји

можат да ја искористат шансата и да се здобијат со меѓународна конкурентност и да придонесат за намалување на сиромаштијата токму со мерки поврзани со дигитализацијата на процесите.

ABSTRACT

Poverty is not a new problem, it existed before the Corona crisis, but what makes it one of the most significant problems nowadays is the fact that it has drastically increased and deepened with the pandemic. The purpose of this study is to compare poverty before and after the Coronavirus on several grounds. The World Bank has estimated that 97 million more people will be forced into extreme poverty by the end of 2020 as a result of the pandemic. According to previous researches, the mechanism of increasing poverty begins with the closure of many companies, which leads to layoffs and reduced consumption due to declining household incomes. As a result, the last stage is the emergence of poverty. All this is especially pronounced in developing countries, which face food shortages, lack of access to education and employment, and therefore the consequences are serious. According to the research, in Northern Macedonia from 55,000 to over 130,000 Macedonians (depending on how long the crisis will last) would face poverty. In such difficult crisis conditions, underdeveloped countries can seize the opportunity to gain international competitiveness and contribute to poverty reduction through measures related to the digitalization of business processes and models.

ABSTRAKTE

Varfëria nuk është një problem i ri, ka ekzistuar para krizës koronare, por ajo që e bën atë një nga problemet më domethënëse është fakti se ajo është rritur dhe thelluar në mënyrë drastike me krizën Covid. Qëllimi i këtij studimi është të krahasojë varfërinë para dhe pas si pasojë e koronavirusit në disa arsye. Banka Botërore ka vlerësuar se 97 milionë

njerëz të tjerë do të detyrohen në varfëri ekstreme deri në fund të vitit 2020 si pasojë e pandemisë. Sipas hulumtimeve, mekanizmi i rritjes së varfërisë fillon me mbylljen e shumë kompanive, gjë që çon në pushime nga puna dhe ulje të konsumit për shkak të rënies së të ardhurave të familjeve. Si rezultat, shfaqja e varfërisë është faza e fundit. E gjithë kjo është veçanërisht e theksuar në vendet në zhvillim, të cilat përballen me mungesë ushqimore, mungesë të aksesit në arsim dhe punësim, ndaj dhe pasojat janë të rënda. Sipas hulumtimit, në Maqedoninë e Veriut nga 55.000 deri në mbi 130.000 maqedonas (varësisht se sa do të zgjasë kriza) do të përballeshin me varfëri. Në kushte kaq të vështira krize, vendet e pazhvilluara mund të shfrytëzojnë mundësinë për të fituar konkurrencë ndërkombëtare dhe të kontribuojnë në uljen e varfërisë përmes masave që lidhen me dixhitalizimin e proceseve.

МЛАДИТЕ И ДИГИТАЛИЗАЦИЈАТА ЗА ВРЕМЕ НА КОВИД-19

Марија Михајлоска

Универзитет “Св. Климент Охридски” Битола
Економски факултет Прилеп
m.mihajloska2002@gmail.com

АПСТРАКТ

Здравствено-економската криза предизвикана од болеста Ковид-19 има сериозни импликации врз многу групи на граѓани, меѓу кои и младите, кои што пак се најмногу загрозувани од општествените и економските импликации од кризата. Истражувањата покажуваат дека иако клучни за одржливоста на општеството и неговата иднина, младите во пандемијата се соочија со поголема невработеност и тоа во сите змји од ЕУ и со губење на работата заради затварањата на земјите и економските структурни промени. Дополнително, според истаржувањата младите беа изложени на промените во образованиот процес, кои веројатно би имале долгорочни последици врз формирањето на човечкиот капитал во одделните економии. На крај, пандемијата значително влијаеше и врз менталната благосостојба на младите која особено доаѓа до израз во последниот период заради времетраењето на кризата. За да се надминат негативните ефекти особено врз младите помогна растечката дигитализација на општеството. Дигитализацијата е особено достапна за младите луѓе со повисоки профили, кои работат во поголеми или технолошки ориентирани компании, со капацитет да обезбедат далечински опции за работа. И на крајот од

овој труд се изложени препораки за подобрување на ситуацијата на младите од неколку аспекти.

ABSTRACT

The health and economic crisis caused by the Covid-19 disease has serious implications for many groups of citizens, young people including, who are most at risk from the social and economic implications of the crisis. Studies show that although crucial for the sustainability of the economy and its future, young people in the pandemic have faced higher unemployment in all EU countries and job losses due to the closure of countries and structural changes in the economies. Additionally, according to the researches, young people were exposed to changes in the educational process, which would probably have long-term consequences on the formation of human capital in individual economies. Finally, the pandemic significantly affected the mental well-being of young people, which is especially pronounced in the recent period due to the duration of the crisis. The growing digitalization of society has helped to overcome the negative effects slightly, especially on young people. Digitization is more accessible to young people with higher profiles, working in larger or technology-oriented companies, with the capacity to provide remote work options. At the end of this paper, recommendations for improving the situation of young people in several aspects are proposed.

ABSTRAKTE

Kriza shëndetësore dhe ekonomike e shkaktuar nga sëmundja Covid-19 ka implikime serioze për shumë grupe qytetarësh, përfshirë të rinjtë, të cilët janë më të rrezikuar nga implikimet sociale dhe ekonomike të krizës. Hulumtimet tregojnë se edhe pse vendimtare për qëndrueshmërinë e shoqërisë dhe të ardhmen e saj, të rinjtë në pandemi janë përballur me papunësi më të madhe në të gjitha vendet e BE-së dhe humbje

të vendeve të punës për shkak të mbylljes së vendeve dhe ekonomive të ndryshimeve strukturore. Gjithashtu, sipas hulumtimit, të rinjtë ishin të ekspozuar ndaj ndryshimeve në procesin arsimor, të cilat ndoshta do të kishin pasoja afatgjata në formimin e kapitalit njerëzor në ekonomitë individuale. Së fundi, pandemia ndikoi ndjeshëm në mirëqenien mendore të të rinjve, e cila është veçanërisht e theksuar në periudhën e fundit për shkak të kohëzgjatjes së krizës. Dixhitalizimi në rritje i shoqërisë ka ndihmuar në tejkalimin e efekteve negative, veçanërisht te të rinjtë. Dixhitalizimi është veçanërisht i aksesueshëm për të rinjtë me profile më të larta, që punojnë në kompani më të mëdha ose të orientuara nga teknologjia, me aftësinë për të ofruar mundësi pune në distancë. Në fund të këtij punimi janë paraqitur rekomandimet për përmirësimin e gjendjes së të rinjve në disa aspekte.